

บทที่ 3

พื้นที่ศึกษา

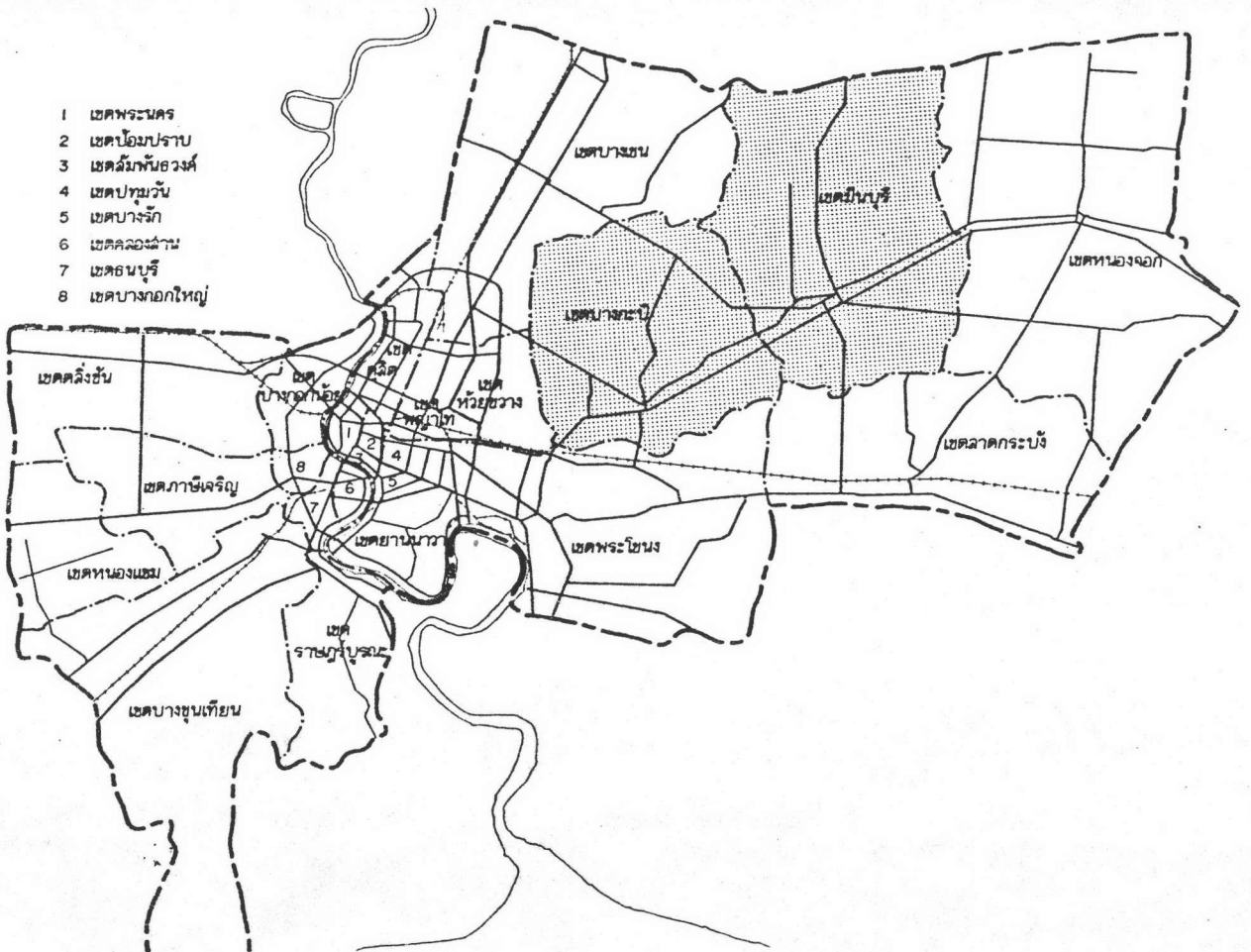
3.1 ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในบริเวณชานเมืองทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร
 มีพื้นที่ 332 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเป็น เขตบางกะปิ 158 ตารางกิโลเมตร และ
 เขตมีนบุรี 174 ตารางกิโลเมตร บริเวณพื้นที่ศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ราบลุ่มกรุงเทพ ฯ
 บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง (ดูแผนที่ 3.1) โดยที่บริเวณพื้นที่ศึกษานั้นอยู่ในส่วนที่มี
 ระดับพื้นที่ต่ำมาก เป็นลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยแก่การเพาะปลูกข้าวอย่างยิ่ง
 ประกอบด้วยลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินตะกอนประกอบด้วยชั้นดินเหนียวละเอียดและตะกอน
 ละเอียด จึงเป็นดินที่ชุ่มน้ำและเนื้อดินไม่อัดแน่น (สวัสดนา สุกใส 2525: 22.2) ซึ่ง
 ดินในพื้นที่ศึกษานี้ประกอบด้วยดิน 3 ชนิด ได้แก่ (ดูแผนที่ 3.2)

3.1.1 ดินชุดบางกอก (Bk : Bangkok Series) เป็นดินร่วนปนเหนียว
 ถึงดินเหนียว มีการระบายน้ำเร็ว สามารถให้น้ำซึมผ่านไปค่อนข้างสูงถึงสูงจัด เป็นดิน
 ชั้นหนึ่งเหมาะสำหรับการปลูกข้าว โดยให้ผลผลิตต่อไร่สูง

3.1.2 ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว (Bp : Bang Nam Prioco Series) เป็นดิน
 เหนียวการระบายน้ำเร็ว ความสามารถในการชุ่มน้ำสูง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง
 โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าวแบบนาข้าว เนื่องจากดินเป็นกรด ผลผลิตที่ได้จึงไม่สูง

3.1.3 ดินชุดรังสิต (Bs : Rangsit Series) เป็นดินที่ระบายน้ำเร็ว
 มีความสามารถในการชุ่มน้ำสูง มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงต่ำ ดินเป็นกรดจัด ทำให้
 พืชไม่สามารถใช้แร่ธาตุอาหารจากดินได้เพียงพอ (สมพงษ์ จิรบัณฑิตสุข 2529: 131)

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยในเขตสามเมืองด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร
 กรณีศึกษา : เขตบางกะปิ และ เขตมีนบุรี

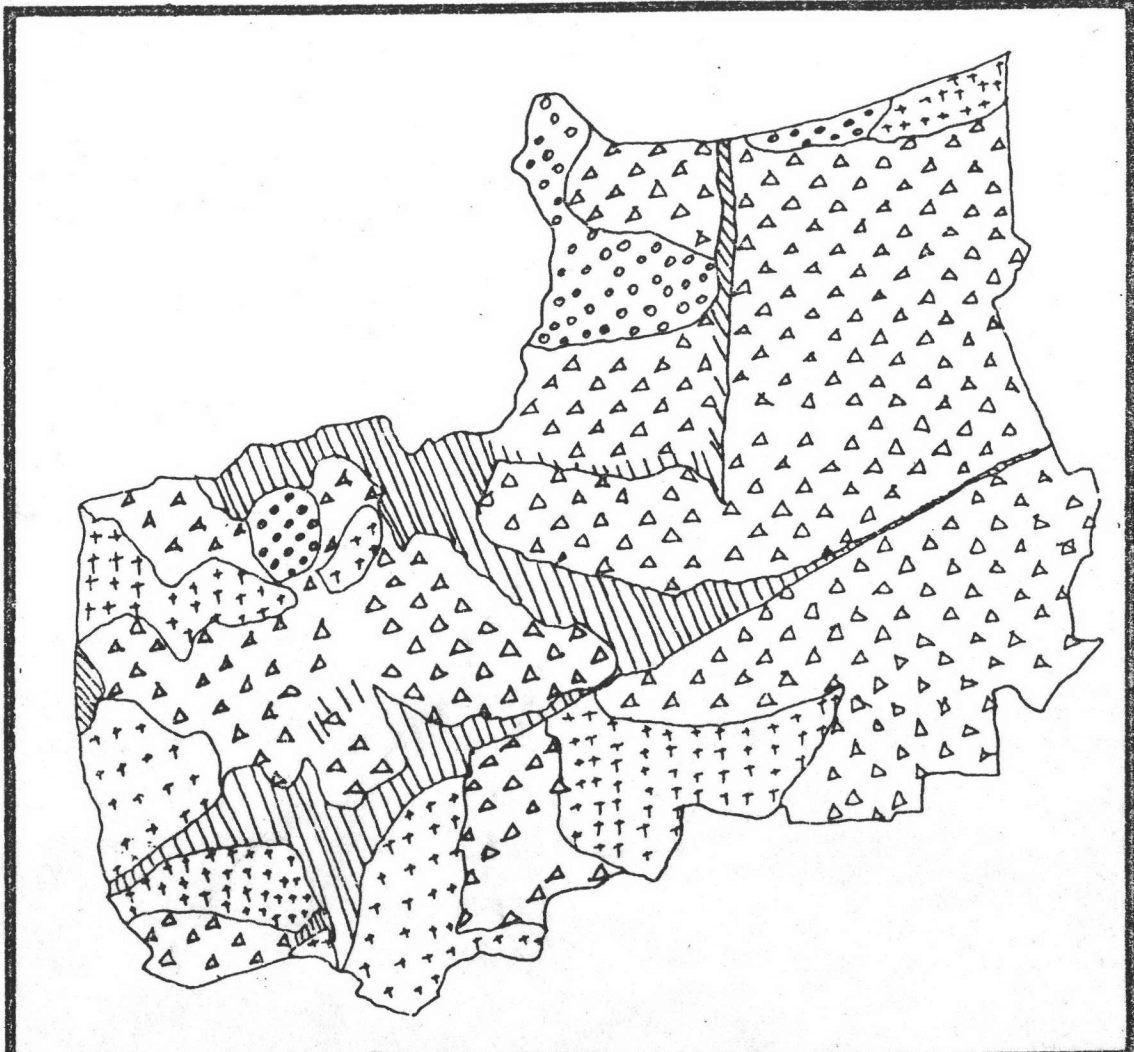
แสดง : พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา (เขตบางกะปิ และ มีนบุรี)

ที่มา :

มาตราส่วน
 กิโลเมตร
 4 0 4 8

แผนที่
 3:1

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร
กรณีศึกษา : เขตบางกะปิ และ เขตมีนบุรี

แสดง : สมรรถนะของดินในพื้นที่ศึกษา

- พื้นที่ชุมชน
- ดินที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับปลูกข้าว
- ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกข้าว
- ดินที่มีความเหมาะสมสำหรับปลูกข้าว

มาตราส่วน
กิโลเมตร
15 0 3

แผนที่
3.2

นอกจากสมรรถนะของกินในพื้นที่ศึกษาจะเหมาะแก่การทำนาและการเกษตรแล้ว ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ก็เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรม โดยในพื้นที่ศึกษานี้ประกอบด้วยทางน้ำธรรมชาติและที่ขุดขึ้นมาเชื่อมโยง เพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากทั่วทั้งพื้นที่ ในเขตบางกะปิประกอบด้วยคลองทั้งหมดประมาณ 48 คลอง ซึ่งคลองสำคัญที่เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับบริเวณศูนย์กลางเมืองก็คือคลองแสนแสบ ในเขตมีนบุรีประกอบด้วยคลองทั้งหมดประมาณ 50 กว่าคลอง คลองที่สำคัญในเขตนี้ให้แก่ คลองแสนแสบและคลองส่งน้ำในความดูแลของกรมชลประทาน คือ คลอง-สามวาและคลองสองชั้นนุ่น (ดูแผนที่ 3.3)

3.2 การปกครอง

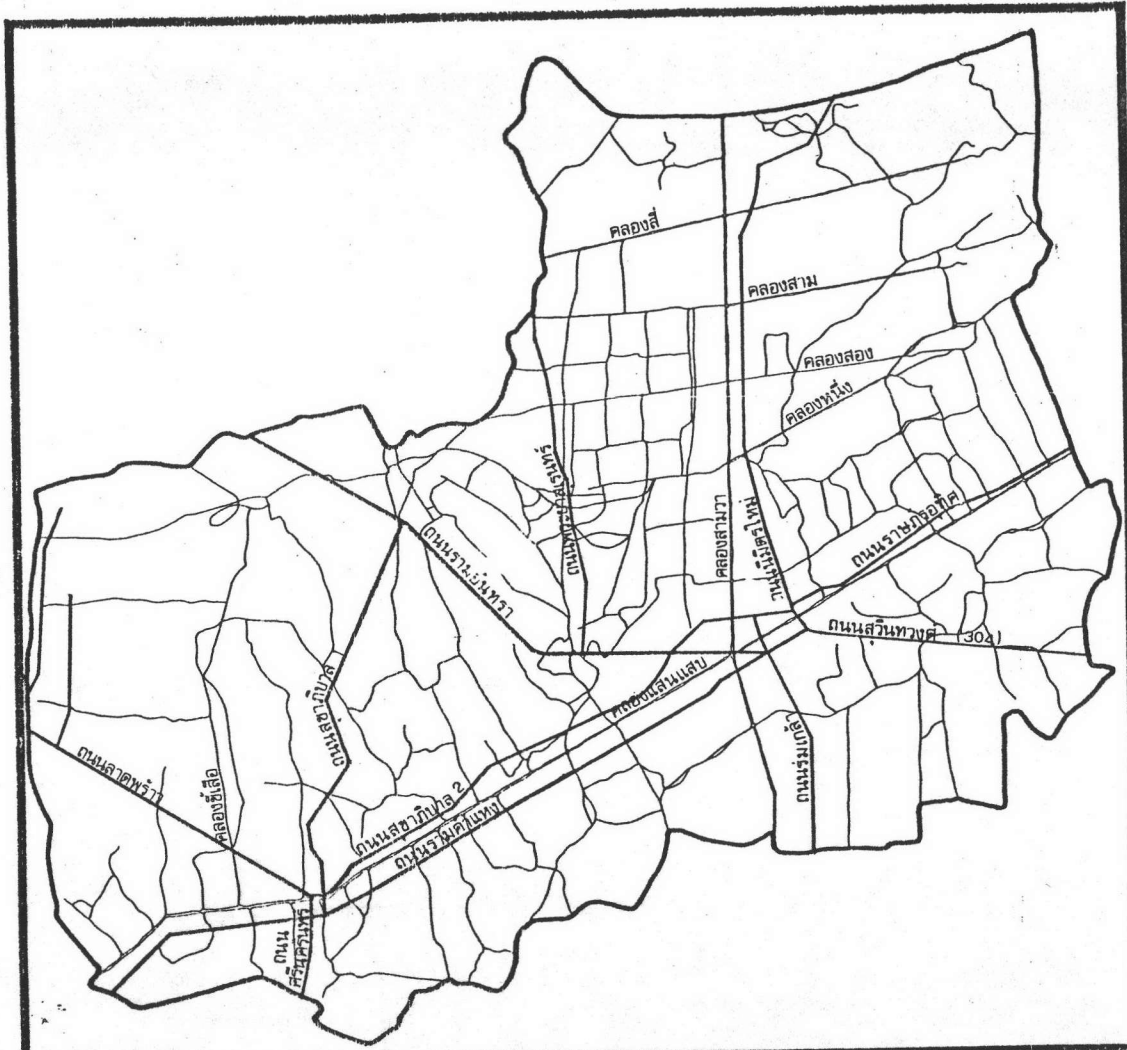
ในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย หน่วยการปกครองระดับเขต 2 เขต คือ เขตบางกะปิ และเขตมีนบุรี 174 ตร.กม.

การแบ่งเขตการปกครองในแต่ละเขตแบ่งย่อยออกเป็นรายแขวงดังนี้ เขตบางกะปิ ประกอบด้วยแขวงทั้งหมด 8 แขวง แขวงคลองจั่น แขวงวังทองหลาง แขวงลาดพร้าว แขวงคลองกุ่ม แขวงสะพานสูง แขวงจรเข้บัว แขวงหัวหมาก ส่วนเขตมีนบุรี มีทั้งหมด 7 แขวง คือ แขวงมีนบุรี แขวงแสนแสบ แขวงบางชัน แขวงสามวาตะวันออก แขวงสามวาตะวันตก แขวงทรายกองดิน และแขวงทรายกองดินใต้ (แผนที่ 3.4)

3.3 การคมนาคม

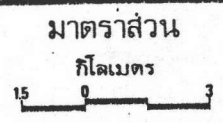
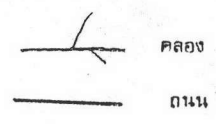
เส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างพื้นที่ศึกษากับบริเวณศูนย์กลางเมืองนั้นมีอยู่ 3 เส้นทางด้วยกัน คือ ทางรถไฟ ทางเรือ และทางรถยนต์ สำหรับทางรถไฟคือเส้นทางรถไฟสายตะวันออก สมัยที่ยังไม่มีถนนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตนี้ต้องโดยสารรถไฟ หรือไม้ก็ต้องใช้เดินทางทางเรือ ในปัจจุบันการโดยสารรถไฟยังคงมีอยู่แต่ความสำคัญลดลงไปมาก

การคมนาคมขนส่งทางเรือ ในอดีตคลองแสนแสบเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่เชื่อมบริเวณศูนย์กลางเมืองกับเขตรอบนอก ด้านคลองแสนแสบนี้ต่อจากคลองมหานาค

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองด้านตะวันออกของกรุงเทพฯ
 กรณีศึกษา : เขตบางกะปิ และ เขตมีนบุรี

แสดง : ระบบถนน และ คลอง

แผนที่
3.3

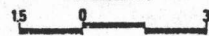

รูปแบบการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร
กรณีศึกษา : เขตบางกะปิ และ เขตมีนบุรี

แหล่ง : เขตการปกครอง

- เส้นแบ่งแขวง
- เส้นแบ่งเขต
- ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

มาตราส่วน
กิโลเมตร

แผนที่
3.4

เริ่มจากประตูน้ำกรมชลประทานผ่านเขตห้วยขวาง บางกะปิ มีนบุรี และไปสุดเขตที่
คลอง 14 เขตหนองจอก คลองนี้เดิมเป็นคลองที่รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้จ้างชาวจีน
ขุดขึ้นเพื่อใช้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ในการทำสงครามกับเขมรและญวน และต่อมาก็ได้กลายเป็น
เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญทั้งยังมีประโยชน์ในการชลประทานอีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังมี
คลองย่อยที่แยกออกจากคลองแสนแสบอีกเป็นจำนวนมากครอบคลุมพื้นที่ศึกษา เป็นคลอง
ที่ใช้ประโยชน์ในการคมนาคมได้ทั้งสิ้นในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในเขตมีนบุรี
เส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่เข้าถึงบริเวณพื้นที่ที่ห่างไกลชุมชนได้มากกว่า เนื่องจากยังไม่มียาน
เข้าไปถึง และลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ปรากฏก็เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมคลองอยู่แล้ว
สำหรับเขตบางกะปินั้นปัจจุบันเส้นทางน้ำแทบจะไม่มีการใช้ประโยชน์ในการคมนาคม เนื่อง
จากมีโครงข่ายของถนนครอบคลุมทั้งพื้นที่

ในปัจจุบัน ถนนจักว่าเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญที่สุด และเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการ
การตั้งถิ่นฐานและการใช้พื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ หลายประเภทในพื้นที่ศึกษาเพิ่ม
มากขึ้น ในเขตบางกะปิมียานทั้งสิ้นจำนวน 19 สาย ในเขตมีนบุรีมีจำนวน 16 สาย
ถนนสายสำคัญ ๆ ในพื้นที่ศึกษาได้แก่ (ดูแผนที่ 3.3)

- (1) ถนนลาดพร้าว เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรร บริษัท ห้างร้านและกิจการ
อื่น ๆ ตลอดเส้นทาง
- (2) ถนนสุขาภิบาล 2 เป็นที่ตั้งของสถาบันวิจัยและพัฒนาบริหารศาสตร์ หมู่บ้าน
จัดสรรและแฟลตของการเคหะแห่งชาติ
- (3) ถนนรามอินทรา เป็นเส้นทางสายสำคัญที่เชื่อมเขตมีนบุรีกับศูนย์กลางเมือง
- (4) ถนนสุขาภิบาล 1 เป็นที่ตั้งของการเคหะแห่งชาติ หมู่บ้านการเคหะและ
หมู่บ้านจัดสรรอื่น ๆ อีกหลายหมู่บ้าน
- (5) ถนนรามคำแหง หรือถนนสุขุมวิท 71 เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
และมีหมู่บ้านจัดสรรหลายหมู่บ้านตั้งอยู่

(6) ถนนพัฒนาการตัดใหม่

เส้นทางถนนสายสำคัญที่เชื่อมบริเวณพื้นที่ศึกษาเข้ากับศูนย์กลางเมืองล้วนเป็นเส้นทางที่ต้องผ่านเขตบางกะปิทั้งสิ้น เช่น ถนนรามอินทรา ถนนรามคำแหง เป็นถนนสายหลักในการคมนาคมจากเขตมีนบุรีไปยังใจกลางเมือง ถนนสายสำคัญในเขตมีนบุรีเอง ได้แก่ ถนนร่มเกล้าตัดเชื่อมระหว่างเขตมีนบุรีกับลาดกระบัง ถนนหทัยราษฎร์ ถนนนิมิตรใหม่ และถนนสุวินทวงศ์

3.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

3.4.1 เกษตรกรรม

จากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา ทำให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีลักษณะทางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาในพื้นที่นี้ทำกันมานานจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญสำหรับชาวเมือง ดังเห็นได้จากเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรในพื้นที่ศึกษาปี 2521 (ตารางที่ 3.1) จากเนื้อที่ทำเกษตรทั้งหมดในพื้นที่ศึกษาคือ 95,589 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวถึง 87,831 ไร่ รองลงมาเป็นพืชอื่นคัน 3,294 ไร่ นอกนั้นเป็นการเพาะปลูกพืชประเภทอื่น ๆ

ตารางที่ 3.1 เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรในพื้นที่ศึกษา ปี 2521

เขต	เนื้อที่ถือครอง ทางการเกษตร	ข้าว	พืช/ผัก	พืชยืนต้น	ป่า ทุ่งหญ้า	อื่น ๆ
บางกะปิ	13,985	12,302 (87 %)	106	953	8	616
มีนบุรี	81,604	75,529 (92 %)	570	2,341	338	2,862
รวม	95,589	87,831	676	3,294	346	3,478

ที่มา : สมุดรายนานสถิติจังหวัด กรุงเทพมหานคร 2525 หน้า 23

จากการเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่ปลูกข้าวจะเห็นว่า เขตบางกะปิ มีพื้นที่ปลูกข้าวร้อยละ 87 และเขตมีนบุรีร้อยละ 92 ดังนั้น การเพาะปลูกข้าวจึงมีบทบาทสำคัญในด้านเกษตรกรรมในพื้นที่ศึกษา

เมื่อกรุงเทพมหานครได้ขยายตัวออกมาทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น ย่อมมีผลกระทบต่อพื้นที่ศึกษา โดยทำให้บริเวณพื้นที่ศึกษาโดยเฉพาะเขตบางกะปิเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว พื้นที่ที่เคยใช้ทำการเกษตรได้เปลี่ยนแปลงเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และอาคารประเภทต่าง ๆ ถนน ย่านอุตสาหกรรม และเขตพาณิชยกรรม ทำให้ประชากรบางส่วนในเขตนี้ซึ่งเคยมีอาชีพทางการเกษตร ทำนา ทำไร่ เลี้ยงปลา ต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพไปทำการค้า แต่ก็ยังมีประชากรอีกจำนวนหนึ่งที่ยังคงยึดอาชีพทำนาอยู่ในปัจจุบัน (สำนักงานเกษตร เขตบางกะปิ: 2528)

3.4.2 อุตสาหกรรม

ในอดีตก่อนที่จะมีความเจริญด้านการคมนาคมและความเป็นเมืองพื้นที่ศึกษาเกือบทั้งหมดถูกใช้ไปในการเกษตร ต่อมาเมื่อเขตเมืองขยายเข้ามาสู่พื้นที่ดังกล่าว ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ในแบบเมืองขยายตัวตามมาด้วย การอุตสาหกรรมจัดว่าเป็นกิจกรรมที่ขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ด้วย แต่ส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมเบาที่เกี่ยวกับการอุปโภค เช่น โรงงานอาหารกระป๋อง เครื่องคีม การทอ และอื่น ๆ

จากสถิติโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา ดังตาราง 3.2 พบว่า ในปี 2512 มีโรงงานตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษาจำนวน 11 โรงงาน ซึ่งในจำนวนนี้กระจายอยู่ในเขตบางกะปิทั้งหมด ในปี 2513 จำนวนโรงงานในพื้นที่ศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น 32 แห่ง และเริ่มมีการก่อตั้งของโรงงานขึ้นในเขตมีนบุรี จำนวน 5 แห่ง จำนวนโรงงานได้เข้ามาตั้งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในพื้นที่ศึกษาในแต่ละปี จนกระทั่งถึงปี 2524 มีโรงงานทั้งสิ้น 494 แห่ง

จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนในบริเวณนี้ นอกจากถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นที่พักอาศัยแล้ว ส่วนหนึ่งยังนำมาใช้ประโยชน์เพื่อกิจการอุตสาหกรรมด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วพบว่า จำนวนโรงงานในพื้นที่ศึกษาจะกระจายอยู่ในเขตบางกะปิมากที่สุดคือ 417 แห่ง ส่วนเขตมีนบุรีมีเพียง 77 โรงงานเท่านั้น

ตารางที่ 3.2 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512-2524

ปี	จำนวนโรงงาน		รวมทั้งสิ้น
	เขตบางกะปิ	เขตมีนบุรี	
2512	11	-	11
2513	27	5	32
2514	45	7	52
2515	106	26	132
2516	130	30	160
2517	162	35	197
2518	182	38	220
2519	204	44	248
2520	238	47	285
2521	282	54	336
2522	359	64	423
2523	417	77	494
2524	417	77	494

ที่มา : กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

3.4.3 การคลังเขตและการค้า

จากผลการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล เงินได้บุคคลธรรมดาและภาษี
การค้าในพื้นที่ศึกษาระหว่างปี 2523-2525 พบว่าภาษีการค้าที่จัดเก็บได้มีมูลค่าสูงสุดเมื่อ
เปรียบเทียบกับภาษีที่เก็บได้จากสองประเภทแรก เขตบางกะปิเก็บภาษีการค้าได้มากที่สุด
ในบรรดารายได้จากภาษีประเภทอื่น ๆ เช่นเดียวกับเขตมีนบุรี ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงรายได้จากการเก็บภาษี เงินได้นิติบุคคล บุคคลธรรมดา ภาษีการค้า ของพื้นที่ศึกษา

เขต	เงินได้นิติบุคคล (ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง	เงินได้บุคคลธรรมดา (ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง	ภาษีการค้า (ล้านบาท)		การเปลี่ยนแปลง
	2523	2524		2523	2524		2523	2524	
บางกะปิ	5.4	267.4	170.7	76.2	88.2	110.4	221.0	319.2	28.9
มีนบุรี	4.2	12.3	14.1	8.2	11.4	23.4	30.6	33.9	32.3

ที่มา : กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

จากสถิติดังกล่าว รายได้จากการจัดเก็บภาษีการค้ามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในเขตบางกะปิ มีการขยายตัวของรายได้ภาษีการค้าจากเดิมในปี 2523 จำนวน 221.0 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 319.2 ล้านบาทในปี 2525 เขตมีนบุรี ก็เช่นกัน ภาษีการค้าในเขตนี้เพิ่มขึ้นจากเดิมในปี 2523 ถึงร้อยละ 32.3 จากการเพิ่มปริมาณรายได้จากการจัดเก็บภาษีการค้านี้ แสดงถึง การขยายตัวทางการค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่แสดงลักษณะความเป็นเมืองมากขึ้นในพื้นที่ศึกษา นอกจากรายได้จากการจัดเก็บภาษีการค้าแล้ว สถิติการเพิ่มของจำนวนกิจกรรมการค้าในพื้นที่ศึกษาที่กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร ได้จัดทำไว้ในปี 2519 ถึงปี 2522 แสดงถึงการเพิ่มปริมาณร้านค้าในพื้นที่ศึกษา กล่าวคือ ในปี 2519 เขตบางกะปิมีร้านค้าเพียง 196 แห่ง และได้เพิ่มขึ้นเป็น 861 แห่งในปี 2522 ส่วนเขตมีนบุรีปี 2520 มีกิจกรรมการค้าจำนวน 69 แห่ง ได้เพิ่มขึ้นเป็น 104 แห่งในปี 2522

จากแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นทั้งด้านจำนวนกิจกรรมการค้าและภาษีการค้าในแต่ละปี สามารถใช้เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่และลักษณะทางเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษาเป็นการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมประเภทอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งมีบางส่วนสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติ หรือการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในระยะหลัง

3.5 ลักษณะทางประชากร

3.5.1 ขนาดประชากร

จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษาในปี 2516 (ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการรวมเขตมีนบุรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งในเขตการปกครองทั้ง 24 เขต ของกรุงเทพมหานคร) มีประชากรรวมทั้งสิ้น 159,060 คน ในปี 2518 มีประชากรเพิ่มขึ้นจำนวน 31,204 คน และประชากรได้เพิ่มขึ้นเป็น 233,087 คนในปี 2520 ในช่วงเวลาอีก 2 ปีถัดมาประชากรก็เพิ่มขึ้นจากจำนวนนี้อีก 38,192 คน และในปี 2524 เป็นปีที่มิประชากรเพิ่มขึ้นในพื้นที่ศึกษามากที่สุด กล่าวคือ จำนวน 78,656 คน โดยเปรียบเทียบจากการเพิ่มประชากรในทุกๆ 2 ปีดังกล่าว ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วจะเพิ่มขึ้นประมาณ 30,000 คนในทุก ๆ 2 ปี

จนถึงปี 2527 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 423,628 คน หรือเพิ่มขึ้นทั้งหมด 264,568 คน (ดูตารางที่ 3.4)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบประชากรระหว่างเขตบางกะปิกับเขตมีนบุรี จะเห็นว่าเขตบางกะปิมีประชากรมากกว่าเขตมีนบุรี ตั้งแต่ปี 2516 คือ จำนวน 114,452 คน ส่วนเขตมีนบุรีมีประชากรเพียงครึ่งหนึ่งของเขตบางกะปิเท่านั้น คือจำนวน 44,608 คน และในช่วงเวลา 10 ปี จากปี 2516 ถึงปี 2527 ประชากรในเขตบางกะปิเพิ่มขึ้นเป็น 356,662 คน ส่วนเขตมีนบุรีจนถึงปี 2527 มีประชากรทั้งสิ้นเพียง 66,966 คน

หากจำแนกตามรายแขวง จะพบว่า ในปี 2516 แขวงวังทองหลาง ในเขตบางกะปิ มีประชากรกระจายอยู่มากที่สุดคือ 31,767 คน รองลงมาคือแขวงคลองจั่น 17,880 คน ในปี 2527 แขวงทั้งสองคงมีประชากรมากที่สุดตามอันดับ คือ 74,227 คน และ 62,066 คน แขวงคันนายาวเป็นแขวงที่มีประชากรกระจายตัวอยู่ต่ำสุดคือ 19,813 คน แต่ถ้าพิจารณาจากสัดส่วนการเพิ่มประชากรจากปี 2516 แล้ว จะพบว่า แขวงที่มีนัยสำคัญ ในการเพิ่มประชากรมากที่สุดคือ แขวงคลองกุ่ม ซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้นจากเดิมถึง 47,103 คน จากเดิมในปี 2516 มีประชากรเพียง 10,397 คน รองลงมาคือแขวงลาดพร้าว มีประชากรเพิ่ม 46,452 คน จากเดิมมีประชากรเพียง 8,592 คน สำหรับในเขตมีนบุรี แขวงมีนบุรีเป็นแขวงที่มีประชากรเพิ่มมากที่สุด จากเดิมมีประชากร 14,481 คน ในปี 2527 มีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 25,749 คน และแขวงที่มีประชากรน้อยที่สุดคือแขวงทรายกองดิน คือจำนวน 3,254 คน

3.5.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร

จากการเปลี่ยนแปลงประชากร พบว่า จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ศึกษาระหว่างปี 2516 ถึงปี 2527 ส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มโดยการอพยพเข้ามาสู่พื้นที่ศึกษามากกว่าการเพิ่มโดยธรรมชาติ ซึ่งจะพบในทั้งสองเขต กล่าวคือ ในเขตบางกะปิ ประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดในปี 2527 จำนวน 21,491 คนนั้น เป็นประชากรที่เพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติเพียง 1,021 คน แต่เป็นการเพิ่มขึ้นโดยการอพยพเข้าจำนวนมากถึง 20,470 คน

แขวงที่มีประชากรเพิ่มโดยสุทธิมากที่สุด คือ แขวงคลองกุ่ม จำนวน 4,450 คน แขวงหัวหมากเป็นแขวงที่มีการเพิ่มประชากรโดยสุทธิต่ำที่สุดคือ 1,657 คนนั้นก็เช่นเดียวกันคือเป็นการเพิ่มจากการอพยพเข้าทั้งสิ้น (ดังแผนภูมิ 3.1)

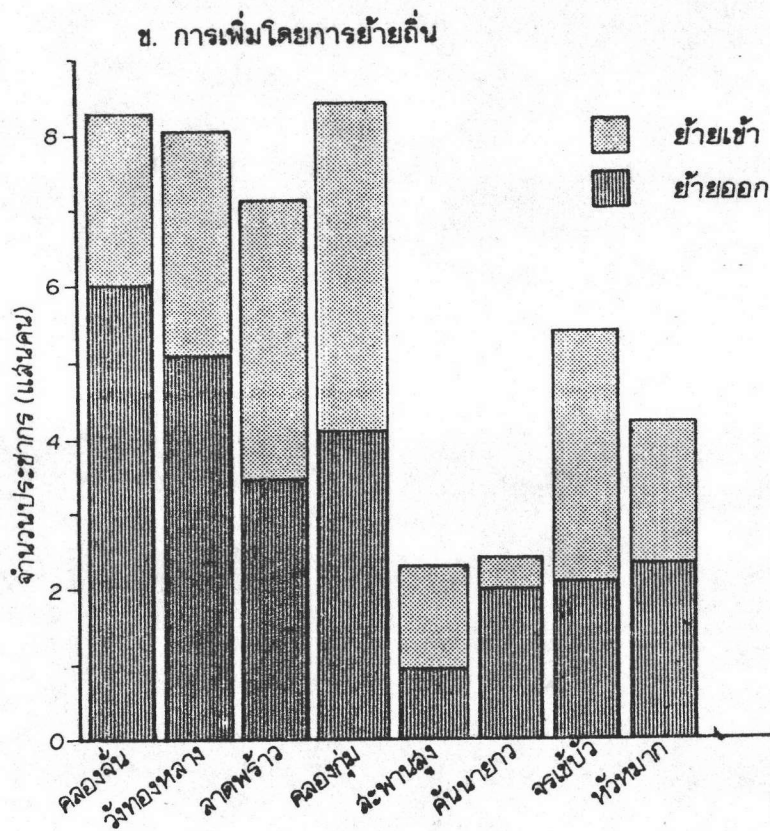
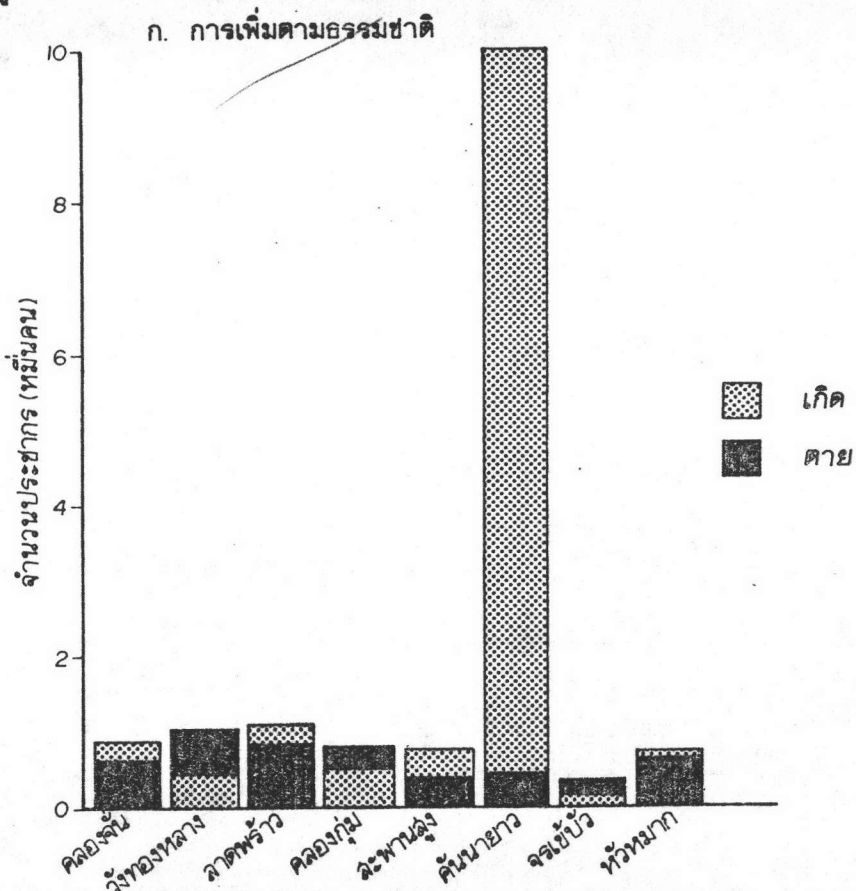
ตารางที่ 3.4 จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษาระหว่างปี 2516-2527

ปี	จำนวนประชากร		รวมทั้งสิ้น	จำนวนที่เพิ่มขึ้น
	เขตบางกะปิ	เขตมีนบุรี		
2516	114,452	44,608	159,060	-
2518	143,922	46,342	190,264	31,204
2520	184,714	48,373	233,087	42,823
2522	218,703	52,576	271,279	38,192
2524	291,484	58,451	349,935	78,656
2526	335,171	64,266	399,437	49,502
2527	356,662	66,966	423,628	24,191
			รวม	264,568

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ แขวงสามเสนนอกได้แยกจากเขตบางกะปิในปี 2521

แผนภูมิ 3.1 แสดงลักษณะการเพิ่มประชากรในเขตบางกะปิ ปี พ.ศ. 2527

3.5.3 ความหนาแน่นประชากร

จากการพิจารณาความหนาแน่นประชากรในพื้นที่ศึกษาในปี 2516 และปี 2527 จะเห็นถึงการขยายตัวของประชากรต่อพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ศึกษาในช่วงเวลา 10 ปี ดังเห็นว่าในปี 2516 ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ศึกษาคือ 502 คน/กม.² ดังตารางที่ 4. เมื่อถึงปี 2527 ความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเป็น 1,338 คน/กม.² ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นประชากรในเขตชั้นในของกรุงเทพฯ แล้ว ก็ยังมีความหนาแน่นต่ำกว่ามาก ดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ความหนาแน่นประชากรในพื้นที่ศึกษาปี 2516 และปี 2527

เขต	ความหนาแน่นประชากร (คน/กม. ²)	
	2516	2527
บางกะปิ	767	2,389
มีนบุรี	266	400
รวมเฉลี่ย	502	1,338

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร์ กองปกครองและทะเบียน กทม.

เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของประชากรเปรียบเทียบระหว่างเขตบางกะปิและเขตมีนบุรีพบว่า เขตบางกะปิมีความหนาแน่นของประชากรมากกว่าในเขตมีนบุรี และพบว่าในปี 2516 แขวงวังทองหลางเป็นแขวงที่มีความหนาแน่นสูงสุดคือ 1,616 คน/กม.² รองลงมาคือแขวงคลองจั่น 1,398.18 คน/กม.² และแขวงสามวาตะวันออกเป็นแขวงที่มีความหนาแน่นต่ำสุด สำหรับในปี 2527 แขวงที่มีความหนาแน่นสูงสุดได้เปลี่ยนแปลงจากแขวงวังทองหลางมาเป็นแขวงคลองจั่น คือ 4,853.45 คน/กม.² รองลงมาคือแขวงลาดพร้าว 3,977.74 คน/กม.² และแขวงสามวาตะวันออกยังคงมีความหนาแน่นต่ำสุด (ดูภาคผนวก)

คั้งที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องของประชากรนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงประสพ
การณ์ในด้านการเพิ่มประชากรในพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นการเพิ่มโดยการย้ายถิ่น ย่อมเป็นเครื่อง
ชี้ถึงกระบวนการกลายเป็นชานเมืองในพื้นที่ศึกษาจากอิทธิพลการขยายตัวของเมืองซึ่งเข้ามา
สู่บริเวณพื้นที่ศึกษา จากแขวงที่อยู่ใกล้เขตชั้นในของเมืองสุดคือแขวงวังทองกลางและค่อย
ขยายตัวออกไปยังแขวงที่อยู่ห่างออกไป ซึ่งลักษณะการขยายตัวของประชากรเข้ามายังพื้นที่
ศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะมีผลต่อการขยายตัวของการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยที่จะกล่าวถึงต่อไปใน
บทที่ 4